

Diş HEKİMİNİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

PROF. DR. NÜKET ÖRNEK BÜKEN
Hocettepe Üniversitesi
Tıp Fakültesi
Deontoloji-Tıp Etiği ve Tarihi AD
buken@hocettepe.edu.tr

Etik, hukuki ve sosyal gerekliliklere uygun olmayan hiç bir uygulamanın teknik olarak ne kadar yetkin olursa olsun tam ve doğru bir uygulama olduğu söylenemez. Diş hekimleri uygulamalarında teknik, etik, hukuki ve sosyal gereklilikleri ve zorunlulukları gözetmek ve bunlar arasında bir denge kurmak zorundadırlar. Bunun yanı sıra serbest çalışan pek çok diş hekimi için bir başka zorunluluk da uygulamalarında bir profesyonel olarak ticari gereklilikleri de gözetmek ve bunlar arasında denge kurmak zorunluluğudur.

Diş hekimlerine okullarda ve sonraki eğitimlerde hastanın öncelikli olduğu, hastanın yararının her şeyden üstün tutulması gerektiği öğretilir. Hastaya gerekli özenin gösterilmesi, gereksiz müdahalelerden kaçınılması bu öğretinin bir parçasıdır. Bir profesyonel iş olarak diş hekimliğinin profesyonel ve sosyal yükümlülüklerinin karşılanması durumlarında davranışı nasıl olmalıdır?

Meslek etiği bakımından sosyal yükümlülük 4 hiyerarşik düzeyde ele alınmaktadır. Ekonomik, hukukî, etik ve iyilikseverlik - iyi bir vatandaş olmak-. Ekonomik yükümlülüğün, bir işletme ve bir profesyonel iş alanı olarak diş hekiminin işini istenen kalitede sürdüreceği ve geçimini temin edebilecek düzeyde bir kazançla sahip olması anlaşılmalıdır. Bu süreçte şüphesiz hukukî ve etik zorunluluk ve gerekliliklere uygun davranmak, iyi bir vatandaş olarak topluma katkıda bulunmak da diş hekiminin yükümlülüğüdür. Bu bağlamda diş hekiminin işini sürdürürken, hastanın tanı ve tedavi sürecinde makul isteklerinin karşılanması, bir profesyonel olarak profesyonelliğin gereklerini yerine getirilmesi, halk sağlığının korunması ve geliştirilmesi için gerekli önlemlerin alınmasını bir yükümlülük olarak tanımlamaktadır. Bir profesyonel işin yürütülmesinin gereğini, gelirin sağlanması ve korunması, çalışanlarının maaşlarının ödenmesi ve diğer giderlerin karşılanması, işin kaliteden ödün verilmeden sürdürülmesi olarak tanımlanmaktadır.

Bir başka sorun alanı; hukukî düzenlemelerle etik öngörülerin çelişmesi olasılığıdır. Kimi durumlarda hukukî düzenlemeler etik açıdan da en iyi olanı, öngörüleni karşılamıyor olabilir. Bu durumda diş hekiminin hukuka aykırı ancak etik olanı tercih etmesi hukuken sorumlu tutulmasına yani çeşitli yaptırımlara uğratılmasına neden olabilir.

Hastanın sağlığının korunması ve geliştirilmesi yanında estetik müdahalelerde ödemeler ve risk, yarar ve maliyet üçgeni daha da önem kazanır. Bu durumda hastanın estetik müdahale planlanırken müdahalenin mali profili konusunda dikkatle bilgilendirilmesi gerekecektir. Diş hekimi, acil müdahale gereken olgular dışında hastasını girişimlerin mali portföyü hakkında dikkatle bilgilendirmelidir. Maliyet sıklıkla hastanın tedaviyi ve uygulamayı reddetmesi için önemli gerekçelerden biridir.

Tüm bu nedenlerle diş hekimliği fakültelerinde yapılan işin bir profesyonel çalışma alanı olduğu vurgulanmalı ve öğ-

renciler iş etiği ve iş idaresi yönünden de eğitilmelidirler. Diş hekimliğinde hastanın sağlığının korunması ve geliştirilmesi, hasta ve hekim arasında etkili bir iş birliğini gerektirir. İş birliği, açık ve dürüst bir iletişim kurulması, hasta ve hekimin hem profesyonel hem de kişisel duyarlılıklara ve birbirlerinin değerlerine saygılı olmalarını gerektirir.

Hasta hakları düzenlemeleri, eğer hastanın rıza ehliyeti yoksa karar verme kapasitesinde değilse veya küçükse onun yerine ailesi veya vasisi tarafından karar verilmesini öngörür. Bu karar hasta ve / veya yakınlarının etkili bilgilendirilmesine dayanmalıdır. Bu süreçte hasta ve yakınları hakları hakkında bilgilendirilmiş olmalıdır.

Hasta; tedavinin bir diş hekimi tarafından yapılması, kapsamlı, hasta haklarına ve tıbbi gerekliliklere uygun ve saygılı bir uygulama gerçekleştirilmesi, hekim seçme hakkı bulunduğu konusunda bilgilendirilmelidir. Hasta çocuksa diş hekiminin mümkün olan durumlarda pediatrik olgularda tecrübeli ve/veya bu konuda eğitim görmüş olması da hastanın haklarındadır. Hasta tedavi sürecinde tüm süreç hakkında bilgilendirileceği ve onama başvurulacağı bildirilmelidir. Bilgilendirme kesin ve net bilgiler içermeli, çağdaş tedavi seçeneklerini içermelidir. Hasta spesifik prosedürler hakkında bilgilendirildikten sonra seçim yapılmadan alternatif tedavi seçenekleri, risk ve komplikasyonlar, başarı olasılığı ve başarıdan ne anlamak gerektiği tartışılmalı ve karar vermek için yeterli süre tanınmalıdır.

Hukukî sorumluluğun temel olarak iki ana kolda ele alınması olasıdır. Bunlardan birincisi hukukî sorumluluk ya da tazminat sorumluluğu diğeri ise ceza sorumluluğudur. Hukukî sorumluluk ya da tazminat sorumluluğu kısaca diş hekiminin birine verdiği zararı ödemesi, tazmin etmesi olarak tanımlanabilir. Diş hekimi tıbbi uygulamaları sırasında eğer kusurlu uygulama nedeniyle birinin zararına neden olursa bundan doğan zararı ödemesi gerekir. Diş hekiminin hastasıyla etkili bir iletişim içinde tedavi planlamak ve uygulamak görevi vardır.

Tedavi sürecinde hastasının ağrısını acısını gidermek, hastalığın tekrar etmesi veya başka hastalıkların ortaya çıkmasının önlenmesi için korunma konusunda gerekli önerilerde bulunmak bu görevin birer parçasıdır. Dişin kurtarılması için gerekli işlemleri yerine getirmek kadar, kurtarılamayacak olan dişin çekilmesi ve çekim sonrası gerekli tedavinin planlanması uygulanması da diş hekiminin görevleri arasındadır. Bu süreç sadece tıbbi iyileşme açısından değil aynı zamanda hastanın estetik yönden de restorasyonunu içerir. Diş hekiminin hastanın tanısını doğru koymak, tedavisini doğru planlamak ve yürütmek görevi olduğu kadar estetik açıdan da hastasına karşı sorumluluğu vardır. Hastayla çekim öncesinde, çekim sonrasındaki görünüm ve estetik açıdan yapılması gerekenler dikkatle görüşülmeli, bu konuda da yeterli iletişim sağlanmalıdır. Hastanın gerekli tüm konularda etkili şekilde bilgilendirilmesi de bu sürecin bir parçasıdır.

Hastanın bilgilendirilmesi ve onunla sıcak, güven ilişkisi kurmak hastanın hekimine güvenmesi için vazgeçilmez unsurlardan biridir. Aksi durumda hastanın mutsuz olması, güvenini kaybetmesi ve

hekimle kooperasyonunu kaybetmesi olasıdır. Bu iletişimin etkililiği, hekimin hastanın beklentilerini yeterli düzeyde anlaması ve bu doğrultuda olası en etkin tedaviyi gerçekleştirmesini gerektirir.

Diş hekimi yükümlülüklerini yerine getirirken iki temel unsuru başarmak zorundadır. Bunlardan birincisi tüm bilgi ve becerisini spesifik bir amacı, tedaviyi gerçekleştirmek için kullanmak zorundadır. Ancak bu, çoğu kez hastasına iyileşme garantisi vermesi anlamına gelmez. Bu temel olarak; dental travmatoloji, oral ve maksillofasiyal cerrahi, endodonti, pediatrik diş hekimliği, periodonti, ortodonti vb alanların neredeyse tüm uygulamaları için geçerlidir. Ancak öyle bir alan vardır ki, diş hekimi sonuç garantisi vermek zorundadır. **Bu alan restoratif diş hekimliği ve estetik diş hekimliği, halk sağlığı, adli diş hekimliği ve oral patoloji ile radyoloji alanlarında hastaya verilen garanti anlamında yükümlülükler biraz daha fazladır.**

Diş hekimi hastada öngörülemeyen bir durum nedeniyle ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulamaz. **Diş hekimi ortaya çıkan zararlardan kusuru nispetinde sorumludur.** Kusuru olmayan olgularda ortaya çıkan zararlardan sorumlu tutulamaz. Bu bağlamda ortaya çıkan komplikasyonlardan da sorumlu değildir. Ancak bu zararın ortaya çıkmaması için yeterli ve gerekli önlemleri almış olması, zararı zamanında farkına varması ve zarar ortaya çıktığında varsa etkili bir tedavi sürecini başlatmış olması gerekir.

Ayrıca bir mücbir sebebe bağlı zararlardan da sorumlu olmayacaktır.

Eğer diş hekimi kusurlu uygulamasıyla hastaya zarar vermişse, hem etik ihlaller, hem ceza sorumluluğu ve hem de tazminat sorumluluğu yönünden sorumlu tutulabilir. Ancak, eğer hastada meydana gelen zarar ile hekimin kusurlu hareketi arasında bir neden sonuç ilişkisi kurulamıyorsa hekim hastada meydana gelen zarardan sorumlu tutulamaz. Kusur ile ortaya çıkan zarar arasında illiyet bağı, neden sonuç ilişkisi bulunduğu yani hastada ortaya çıkan zararın hekimin kusurlu uygulamasından kaynaklandığının delillerinin bulunması gerekir.

Burada bir hususu yeniden vurgulamakta yarar vardır. Eğer ortaya çıkan zarar bir komplikasyona ve diş hekimi hastasını bu komplikasyonun ortaya çıkabileceği konusunda yeterince etkinlikle bilgilendirmemişse; hastada ortaya çıkan zarar hekimin bir kusurundan kaynaklanmadığı halde hekim hastanın karar verme sürecinde bu komplikasyonu göz önünde bulundurma imkânını elinden aldığı için de kusurlu bulunabilir ve hastada ortaya çıkan zararın tazmin etmeyle sorumlu tutulabilir.

Son yıllarda hasta haklarının daha etkin şekilde duyurulması, hakların bilinirliğinin artması, hastaların haklarını daha kolay aramalarının mümkün hale gelmesi ve başka birçok nedenle diş hekimleri ve hekimler aleyhine açılan davalar artmaktadır. Hastaların davranışlarını değiştireleri de bu artışta etken gibi görünmektedir.

Ortodonti hatalar açısından en riskli alanlardan biridir. Ortodontik tedavi maloklüzyonların düzeltilmesi ve hastanın dişlerinin hem fonksiyonel hem de estetik açıdan düzeltilmesini amaçlar. Ancak her zaman hastanın beklentileri hekimin beklentileri, yapılabileceklerle uyusmayabilir. Hasta ve hekimin beklentilerinin

birbirinden farklı olması ortodontistlerin daha fazla dava edilmesinin nedeni olabilir. Bu bile hastayla kurulacak iletişimin ve hastanın bilgilendirilmesinin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır. Tercihen hastanın rızası alınırken bu yazılı olarak da belgelenmelidir. Onam formu oluşturulması hem hastaya anlatılanların daha etkili bir özeti yapılılabileceği hem de anlatılanların bilimsel ve teknik bilgileri de içerebilmesi açısından önem taşır. Uygulaması da daha her hastada yeniden yazmaktan daha kolay olacaktır. **Öte yandan; tüm hastalar için oluşturulmuş tek bir formun varlığı her zaman yeterli olmayabilir formun mutlaka hastaya özel bilgi ve bulguları içerecek şekilde düzenlenmesi ve hastanın kendine özgü özellikleri ve istediği ek bilgileri içermesi gerekir.** Hastanın sadece onam formunu imzalaması yeterli değildir. Hekim, hastayla konuşulanları, hastaya uygulanan tedavinin ve tanı süreçlerinin gelişimini bir özet halinde tıbbi kayıt ortamlarına da kaydetmelidir.

Şikâyetlerin ikinci en önemli nedeni hatalı reklamlardır. Oysa Etik kodlara göre yanıltıcı reklam yapmak yasaktır. Oysa sıklıkla yanıltıcı veya hastalarda olası olan daha fazla beklenti yaratan reklamlara rastlanmaktadır. **Hasta olası sonuçlar konusunda doğru bilgilendirilmediyse hekimin hem ceza hukuku hem de tazminat sorumluluğu söz konusu olabilir.**

Diş hekimliğinde hastanın ölmesi sık rastlanılan bir durum değildir. Sıklıkla karşılaşılan ölüm olguları anestezi ölümleri olarak kayda geçmişlerdir. Bu olguların bir kısmında hastanın diş hekimi korkusunun aşılması ve bir kısmında da dental ve maksillofasial cerrahi uygulamaları nedeniyle anestezi uygulanması gerekmiştir. Ancak sadece genel anestezi sonucu ortaya çıkan komplikasyonlara bağlı olduğu sanılmamalıdır.

Lokal anestezi komplikasyonları da ölüm dahil pek çok sonuç doğurabilir. Eğer diş hekimi hastasından yeterli anamnez almış ve hastasını bakım standartlarına uygun şekilde tedavi etmişse hastada ortaya çıkan anflaksi ölümünden sorumlu tutulamaz. Ancak eğer hastasından yeterli anamnez almadığı ve anflaksi ortaya çıktığında sonuçlarının ortadan kaldırılması için gerekli önlemleri almadığını kanıtlayamıyorsa ölümden sorumlu tutulabilir.

Genel bir bakış açısından hekimin belirgin bir hatalı uygulaması sonucu hastasının ölümüne neden olması ceza hukukumuza açısından taksirle öldürme suçuna karşılık gelmektedir. Ancak burada da hekimin hastanın durumu ile ilgili bir tedavi görevi olup olmadığı, görevi varsa bu görevin gereklerinin yerine getirilmesinde bir ihmal, eksiklik veya görevin yerine getirilmesinde bir hata olup olmadığının belirlenmesi ve ihmalin hastanın ölümüne neden olup olmadığı belirlenmesi gereklidir. **Eğer hekimin belirlenebilir açık bir kusuru varsa ve ölümler kusur arasında illiyet bağı kurulabiliyorsa o zaman ceza hukuku açısından da bir sorumluluktan söz edilebilir.**

Görüldüğü gibi günümüz teknop dünyasında diş hekimliği alanındaki uygulamalarda da hekimin etik ve hukuki sorumluluğu önem kazanmaktadır bu nedenle ilgili konularda hekimlerin bilgi ve duyarlılıklarının artırılmasına dönük eğitim çalışmalarına önem verilmelidir.